

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: The implicated subject: Beyond victims and perpetrators

Auteur: Laura Tacoma

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 46.2, 38-40.

©2024 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

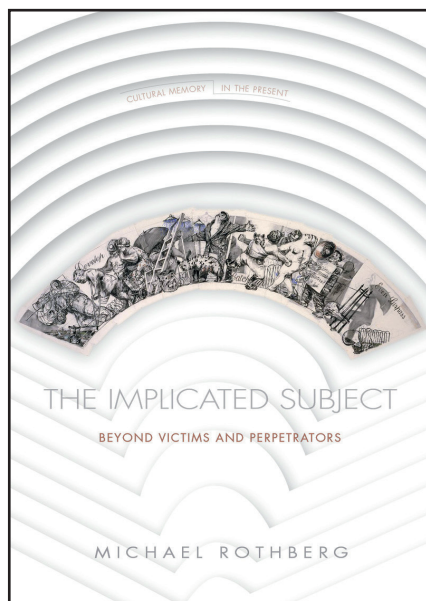
ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

RECENSIE

THE IMPLICATED SUBJECT: BEYOND VICTIMS AND PERPETRATORS

Laura Tacoma

Michael Rothberg

The Implicated Subject: beyond victims and perpetrators

Stanford: Stanford University Press, 2019. 288 bladzijden

ISBN: 9781503609594

Paperback, €32,99

288 bladzijden

Bij onrecht en geweld wordt er een hard onderscheid gemaakt tussen slachtoffers en daders.¹ Dit onderscheid is cruciaal binnen de rechtspraak, maar biedt weinig ruimte voor overige betrokkenen. Deze categorie behelst de individuen die niet rechtstreeks aan het onrecht hebben deelgenomen, maar er toch (onbewust) aan hebben bijgedragen. De maatschappelijke impact van het slachtoffer-dader onderscheid is bijvoorbeeld te zien in het debat omtrent de Nederlandse excuses voor het slavernijverleden. Op 19 december 2022 nam premier Mark Rutte namens de Nederlandse staat verantwoordelijkheid voor deze zwarte bladzijde uit de Nederlandse geschiedenis en bood namens de Nederlandse regering zijn excuses 'aan alle tot slaaf gemaakten die wereldwijd onder dat handelen hebben

geleden, aan hun dochters en zonen, en aan al hun nazaten tot in het-hier-en-nu.^{1,2} De slavernijexcuses deden in de voorafgaande jaren flink wat stof opwaaien. Dit debat draaide voornamelijk om de volgende vragen: kunnen en moeten we ons verantwoordelijk voelen voor onrecht, geweld en terreur uit het verleden? Hoe zijn we betrokken bij onrecht dat we nooit bewust hebben begaan? En, in het geval van gebeurtenissen uit het verleden, zoals de slavernij en de Shoah, hoe navigeren we onze rol binnen een geschiedenis die we nooit hebben meegemaakt?

Dit soort vragen staan centraal in Michael Rothbergs *The implicated subject: beyond Victims and perpetrators* (2019).³ Rothberg, een vooraanstaande hoogleraar memory studies, pleit voor het overstijgen van de scheiding tussen slachtoffers en daders en stelt voor een derde categorie toe te voegen: de *implicated subject*. Deze implicated subject is:

neither a victim nor a perpetrator, but rather a participant in histories and social formations that generate the positions of victim and perpetrator, and yet in which most people do not occupy such clear-cut roles.⁴

Aan de hand van verschillende casussen, variërend van de dood van Trayvon Martin en de kunstwerken van William Kentridge tot het Israëlisch-Palestijns conflict en de Koerdische nationalistische strijd, bespreekt Rothberg de verschillende aspecten van de implicated subject. Dit resulteert in een genuanceerde, vernieuwende en overtuigende bijdrage aan het wetenschappelijk debat omtrent historisch onrecht en de daartoe behorende verantwoordelijkheidsvraagstukken.

Rothberg bouwt voort op een breder academisch discours omtrent historische verantwoordelijkheid. Het boek begint dan ook met een bespreking van het werk van onder andere filosofe Hannah Arendt (1906-1975), de Combahee River Collective, het collectief uit de jaren zeventig dat de basis legde voor het denken over intersectionaliteit, schrijver Primo Levi (1919-1987) en filosofe Simona Forti (1958).⁵ Rothberg combineert verschillende theorieën uit de geesteswetenschappen en sociale wetenschappen en bouwt zo een stevige theoretische basis voor de rest van zijn werk. Wel leiden Rothbergs interdisciplinaire en intersectionele perspectief ook tot enige generalisaties en oversimplificaties. Dit komt met name terug in de gebrekkige toelichting van intersectionaliteit en haar link met de implicated subject, waardoor dit onderdeel van de identiteit van de implicated subject onderbelicht en vaag blijft. Desalniettemin bieden Rothbergs beknopte syntheses van ingewikkelde theorieën een overzichtelijke en gestructureerde start van een complexe uiteenzetting.

Toch doet de theoretische complexiteit gecombineerd met de ingewikkelde gekozen casussen afbreuk aan de toegankelijkheid van Rothbergs werk. Het boek vergt een aanzienlijke bekendheid met de klassiekers van de filosofie, geschiedenis, literatuur en kunst. Gezien de grote maatschappelijke relevantie van het onderwerp is het gebrek aan toegankelijkheid voor een breder publiek een gemiste kans. Daarnaast mist de implicated subject theoretische afbakening: Rothberg stelt dat betrokkenheid op veel manieren kan voorkomen, maar het is onduidelijk wanneer iemand geen implicated subject meer is. Omdat de grenzen van de implicated subject als identiteit onduidelijk zijn, blijft het onduidelijk wat de bijbehorende (morele) consequenties en plichten zijn voor de verschillende gradaties van betrokkenheid. Hierdoor blijft ook de praktische toepasbaarheid van de implicated subject beperkt. Het is dan ook de vraag of de implicated subject volgens Rothbergs

conceptualisering zijn rol als analytische tool kan overstijgen.

Het onderwerp van Rothbergs werk is van groot maatschappelijk belang. Zeker nu er meer aandacht is voor gemarginaliseerde geschiedenissen, is er een dringende behoefte aan een nieuw vocabulaire om de erfenissen van het verleden te begrijpen en beschrijven. De implicated subject levert een nieuwe conceptuele tool om de rol van de buitenstaander te analyseren en stimuleert tot kritische (zelf) reflectie. Het werk van Rothberg levert dan ook een uitzonderlijke bijdrage aan het schrijven van nieuwe, inclusieve geschiedenissen.

Ook voor de historicus zet de implicated subject aan tot zelfreflectie. Historici schrijven nu eenmaal vanuit een bepaald perspectief en wereldbeeld. Daarom betoogt historica Barbara Henkes dat Rothbergs idee van de implicated subject ook kan worden toegepast op de positie van de historicus.⁶ Historici zijn implicated subjects omdat ze beslissingen nemen over wat ze in de geschiedenis opnemen, welke aspecten ze benadrukken en welke ze weglaten. Het erkennen van de implicatedness van de historicus biedt dan ook ruimte voor reflectie op kwesties omtrent positionaliteit en de onvolledigheid van geschiedschrijving.

Rothberg levert een conceptuele bijdrage die essentieel is om te begrijpen hoe het verleden doorwerkt in het heden. *The implicated subject* biedt vernieuwende analytische mogelijkheden voor een breed scala aan disciplines. Het concept daagt uit tot een kritische blik op de doorwerking van geweld en onrecht. Daarnaast spoort het zowel historici als het bredere publiek aan om de rol van ogenschijnlijk onschuldige subjecten te (her)evalueren in hun bijdrage aan de instandhouding van systemische ongelijkheid en onrechtvaardigheid. Hoewel de ingewikkelde casussen en de theoretische complexiteit de toegankelijkheid van het werk beperken, levert het boek een waardevolle bijdrage aan de ontwikkeling van inclusieve en constructieve visies op collectieve verantwoordelijkheid voor gebeurtenissen uit het verleden en stimuleert *The implicated subject* kritische (zelf)reflectie op onze eigen rol – niet alleen als historicus, maar ook als individu binnen de maatschappij.

Laura Tacoma volgt de onderzoeksmaster Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Ze specialiseert zich in memory studies met een focus op de invloed van het nabije verleden op de hedendaagse maatschappij.

Eindnoten

- 1 Deze recensie is oorspronkelijk geschreven voor het vak Historische Klassieken van prof. dr. Elizabeth Buettner en prof. dr. Peter van Dam aan de Universiteit van Amsterdam.
- 2 Rijksoverheid, 'Toespraak van minister-president Mark Rutte over het slavernijverleden', *Rijksoverheid: Toespraken*. 19 december 2022. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2022/12/19/toe-spraak-minister-president-rutte-over-het-slavernijverleden%20> (23 december 2023).
- 3 M. Rothberg, *The implicated subject: beyond victims and pepretrators* (Stanford 2019).
- 4 Ibidem, 1
- 5 Zie H. Arendt, 'Collective responsibility', in: J. Kohn (red.), *Responsibility and judgment* (New York 2003) 24; P. Levi, 'The gray zone', in: A. Goldstein (red.), *The Complete Works of Primo Levi*, vol. 3 (New York 2015), 2414-25; S. Forti, *New demons: rethinking power and evil Today*, (Stanford 2010). Geciteerd in Rothberg *The implicated subject* pp.31-58.
- 6 B. Henkes, 'De historicus als implicated subject', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 137.2 (2022), 68-83.